

FOTÓ: VÉGH LÁSZLÓ

Tipikus tornabarakonyi ház kutyával. Van hely az álmoknak

Egy csereháti aprófalu újraélesztése

Azok a híres barakonyi bálók

HERCZEG SZONJA

Piszkosul eltévedtünk. Mentünk a 27-es úton, és szemünk habzsolta az Északi-középhegység zöldellő látványát a pesti betondzsungel után. Elrévedtünk, de aztán hoppsz! Már is a szlovák határon találtuk magunkat. Visszafordulás. Ez itt már Komját, még két település, és megérkeztünk Tornabarakonyba.

Látkép a pottyantósból

Isten hozott! – áll a táblán, mi pedig feszengve gurulunk be a kocsival, szentségtörés zajt csapni ebben a tökéletes csendben. „Ne aggódjanak, ha bejönnek a községbe, a 31. számú ház a miénk, biztos idetalálnak. De lehet, hogy már Barakony elején megállítjuk önöket” – írta Komárominé Gál Mária korábban. Így is történt.

A hét közben Kistarcsán élő, népművelő és tanári végzettségű, minőségügyi szakemberként dolgozó asszony lelkesen tessék be minket jellegzetes csereháti házukba. Vastag vályogfalak, parasztágyak, vaskályhák, régi bútorok és textíliák alkotják a berendezést. Máriaék szinte minden darabot maguk szereztek be, hiszen a házban megvásárlásakor alig volt valami. Ők is, mint a többi új „lakó”, nagyon ügyelnek rá, hogy megőrizzék a táj és a falu eredetiségét.

Illemhelyet keresünk, Mária a kert végébe mutat: – Ne csukja be a fapottyantós ajtaját, elképesztő a látvány!

Az alkalmatosságból a szemben lévő dombra és erdőre nyílik kilátás, rögtön megértjük a jó tanácsot. Zománcos lavórban mosunk kezét, és megcsodáljuk a napkollektoros kerti zuhanyzót.

– Csaknem minden korból, de azért ami hasznos, az hasznos – mosolyog az asszony a stílustörésen.

Mária családja – más nagyvárosiak mellett – a zaj és a nyüzsgés elől menekülve rátalált a fogyatkozó, elöregedő Tornabarakonyra. És beleszerettek. Az egykori Torna vármegyei település a török időkben elnéptelenedett, majd 1720 után újjáéledt, amikor ruszin görögkatolikus jobbágyokat telepített be a falu akkori ura. A XIX. század közepén Barakonyban 385 lakosa volt. Mivel a föld nem adott elegendő munkát a falu férfijainak, a tornai bányákban, erdészetekben és fűrészüzemekben kerestek maguknak megélhetést. Az asszonyok a kertekben megtermelt zöldséggel, gyümölcscsel, illetve a tejtermékekkel Kassára jártak piacozni. A Trianonban meghúzott határ aztán elvágtá a gazdasági köldökzsinórt, amely a falu megélhetését biztosította. 1970-ben bezárt az iskola, 2003-ban pedig a bolt és a kocsmá is. Mára alig néhányan lakják a települést.

Látszik innen London és Párizs is

Máriaék kertjében gyűlik össze a kis csapat, a Baráti Kör Tornabarakonyért Alapítvány és a Barakonyi Patak-völgy Egyesület képviselői. Nyugdíj előtt álló diplomás értelmiségiek, akik pályázatokból, sokszor pedig saját zsebükből finanszírozzák a programokat, felújításokat. Harmincfokos a hőség, de ez senkit sem tántorít el, hogy bejárjuk a nyolc négyzetkilométert. Ennyi a falu.

A városi zsvivaj elől menekültek, egy kis zsákfalut találtak. Bár nem költöztek oda, néhány nagyvárosi család szerelmévé vált az a borsodi község, amelyért mindent megtesznek. Tornabarakony az ő idegsimítójuk.

Megérkezik Tornabarakony jelenleg legfiatalabbnak számító szülőtte is, Szilágyi Ferenc polgármester. Ő sincs itt mindig, ügyvédként dolgozik, családjával egy nagyobb településen lakik. A község három útjának egyikén sétálunk, ipszilont formáznak, a szárról (vagyis a Dózsa György útról) belátni az egész települést. Végén tornyosul a hegy, elzárva a kilátást. Közél sem pezsgő metropolisz, de azért naponta háromszor jár erre busz, így a régi, rozsdás megállóábla mellé új, nyolcszögletű, fából készült várakozóhely készült, átellenben pedig némi útba igazítás. Az iránymutató nyilak nagyra törnek, nem a szomszédos települések, hanem Párizs, Oslo és London felé mutatnak.

– Csokolom, Anna néni. Tetszik hozni a kulcsot? – kiabálja Mária a görögkatolikus templommal szemben lakó asszonynak, miközben akaratlanul is elmosolyodunk, ahogy a kapálásból földes kézzel érkező idős hölgyre, majd a Párizs, 1485 kilométer feliratú nyíra nézünk.

Anna néni hetvenkét éve él itt, ő tartja rendben a templomot. Parókia is tartozik hozzá, de lakója már nincs, a pap a szlovák oldalon lévő Tornahorvátiból jár át.

– Gondoljon bele, sokszor egyedül ülök vele szemben, amikor prédikál. Amikor köszönti az egybegyűlteket, néha hátranéznek, de csak én vagyok itt – meséli Anna néni. Ünnepeken és táborok idején azonban majdnem megtelik a kis templom.

Fokozott róka-veszély

Az idős asszony otthonkájában igazgatja a templom virágait. Most is frissek. A XIX. századi épület gyönyörű ikonosztáza még a nyolcvanas években készült. Az eredeti, egy évszázaddal korábban jobbágyok által épített fatemplom tűzvészben elégett. Ma nemcsak görögkatolikusok, hanem reformátusok, római katolikusok is látogatják. Mindenki szívesen vesz részt a liturgiákon, vallási hovatartozástól függetlenül. Anna néni elmélázva ül a padban, és nosztalgiával gondol vissza azokra az időkre, amikor a környező falvakból is mindenki ide járt. A barakonyi bálók messze földön híresek voltak, meséli. Hét közben ma már a legnagyobb izgalom, hogy távol tartsa a rókákat a baromfiktól. Két hete ellopták az egyik tyúkját az udvarról. Nem sokan járnak erre vadászni, ezért aztán az állatok néha önálló életet élnek a faluban. Késő éjjel, amikor már semmi mozgás

nincs, az útra is betévednek a szarvasok, és keresik a házakban a dézsmálnivalót.

– Csodálatosan hallható távolból is a bőgésük, olyan, mintha a fülünk mellett szólódnának, a hegyek nagyon jó akusztikát biztosítanak – mondja Molnár Éva, az alapítvány önkéntese.

Talpalatnyi Latin-Amerika

Az ipszilont másik szarván megyünk tovább, amely az országos kéktúra útvonalára is, magyarázza Jenei Edit, a Barakonyi Patak-völgy Egyesület elnöke, aki önkormányzati képviselő is, egyébként pedig hosszú éveken át a debreceni Waldorf-iskolát vezette. A parókia a bélyegzőhely, a lakóházak pedig a megfáradt túrázókat befogadóhelyei. Az út végén olyan érzésünk támad, mintha latin-amerikai szappanopera magyar változatába csöppentünk volna. Előttünk a kies táj, egy tanyán lovak, traktor és marhák között fát vág egy jóváágású, hosszú hajjú, napbarnított férfi. A helyi gazdálkodó, Gyüre János hétszáz hektáron dolgozik. Főleg állatokat tart, a talaj itt kevésbé alkalmas földművelésre. Legelletesre annál inkább. Tíz éve érkezett Budapestre, mint mondja, akkor jó ötletnek tűnt a váltás. Egészen addig a „menedzserek” nagyvárosi életét élte – azt elégette meg. Szükszavú, inkább arkifejezései beszélnek helyette. Korábban a családjáé volt a birtok, amelyet ma ő és néhány alkalmazottja működtet. Nyáron pedig nagy lagzi lesz, ha párja hazatér Cambridge-ből, ahol kutatómunkát végez. János szerez itt élni, egyelőre marad is, bár azt mondja, régen egyszerűbb volt. Sok az akadály a magyar mezőgazdaságban, a támogatás pedig kevés, panaszozza. Ennél többet azonban nem mond, inkább egy félmosollyal visszatér munkájához.

A fesztivál igazi siker

Mindannyiunkról ömlik a víz, a nap még délután négykor is éget. Mária és Éva azonban nem fárad, lelkesen mutatják meg fesztiváljuk helyszínét, a Kemencés-dombot. Először csak megmosolyogjuk a gömör-tornai népművészeti találkozót elnevezést. Elképzeljük, amint legfeljebb húszan-harmincan szalonnát sütnék a tűz körül, míg egy-két standon szerény portéka árválkodik. Mária gyorsan hozzátesszi, hogy ez az alapítvány legtöbb vendéget idevonzó programja, általában hat-hét százan látogatják. Az idén augusztus 6-án rendezik. A színpadot, amelyen kétszázán lépnek fel egy-egy rendezvény alkalmával, jellegzetes csereháti csűrben találjuk, a fellépőket, közreműködőket, padokat, székeket, ételt-italt pedig az alapítvány szervezi. Itt szokott lenni a néptánc-tábor is. A Barakonyi Patak-völgy Egyesület kosárfonó és lovas család táborra hív, a tornabarakonyi értéktárbizottság szervezésében pedig gyógynövényes napok lesznek.

Az alapítvány, az egyesület és az önkormányzat is csak maroknyi lelkes embert jelent egyelőre, akik úgy döntöttek, nem adják fel. Nekik mindennél többet ér, hogy évről évre visszatérő vendégek jönnek ide, és a fiatalok el sem tudják képzelni nyarukat a táborok nélkül. Elkötelezettségük gyermekeikre is átragadt, már segítenek a rendezvényeken, ha kell, akár több ezer palacsintát is kisütnek. Akárhogy is lesz, addig nem nyugszanak, amíg nem lesz újra Barakonyban falubál.

S Z Ó L Ó

Érettségi

PETHŐ

A polgármester sok sikert kíván az érettségizőknek – hirdeti az óriás-plakát. Körülötte préri, a látóhatár szélén olyan kopott-koszlott kultúrház, hogy heveny nosztalgia fog el kora kamaszkorom iránt. Pécs-Uránvárosban, a nagy buszállomáson rostokolok, s bámulom a tekintélyes előjáró egykedvű, szakállas arcát, nagy kék szemét. Aztán találkozom a hirdetéssel a pályaudvar előtt is. Mi a csuda történik Baranyában?! Olyan pocsek a tanügyi helyzet, hogy magának a polgármesternek kell közbelépnie, s fáradt eleganciával nyújtania némi életmentő biztatást a matúr-andusoknak?

A katasztrófát ugyan többnapos pécsi tartózkodásom alatt nem érzékelem, ám az arra utaló jeleket igen. A főutcán sétálva itt is, ott is bezárt üzletek; ha valaki igazán élelmes vállalkozó, most „Eladó!” és „Kiadó!” feliratú táblákat gyárt nagy tételben a Mecsek aljában. Meggazdagodni ugyan nem fog belőle, ám jövedelmét feltehetően jó néhány esztendőre biztosítja. A Széchenyi téren a dzsámitól az evangélikus templom felé indulok. A könyvesboltot keresem, ahová minden évben betérek. Hiába, hűlt helye. Ajtajában szakállas férfi támaszkodik festékfoltos overallban. A tér viszont – habár a vármegyeháza aljában működő kávéház megint csak a múlté – legalább feltűnően szép.

Csöndben vigasztalom, ámitom magam, s első pillanatra talán meghökkentő képzet-társítással az egykori NDK-ra gondolok. Nem, nem ment el az eszem, kedves olvasó. A keleti állam Magyarországnál elhanyagolható méretekkel nagyobb területén több ötszázézes vagy még annál is tekintélyesebb város húzódtott meg Berlin árnyékában. Ne firtassuk most a különbségeket: a középkor óta hagyományosan erős német polgárság kultúrateremtő és -megőrző jelentőségét, a fejedelemségekre széttagolt birodalom és a három részre szakadt, népességében is megfogyatkozott Magyarhon közt húzódo, talán áthidalhatatlan szakadék ügyét. Sokszor eljajszom a gondolattal, mennyire más lenne az ország kulturális helyzete s részben tán a társadalom mentális állapota is, ha 93 ezer négyzetkilométerünkön Budapest mellett volna még néhány száz-nyolcszáz ezres, tekintélyes múltú nagyvárosunk.

Irreális ábrándkép, meglehet, értelmetlen; „szellemi erőközpontok” mégis születnének. Akár Miskolcon és Szegeden. Dunántúli ember vagyok, a gyökereim oda kötnek, az ideák kergetésének is inkább ez a te-repe nálam. Sopronra gondolok előbb középkori városmagjával, a közeli Balfra, Nagycentre, Fertődre, a burgenlandi Rusztra. Aztán a Rómához hasonlóan hét dombra épült Veszprémre mint egy háromszög zárószögére, ahonnan az egyenesek Füred és Balatonalmádi felé futnak. Sűrített tér: az ókor, a szinte mindenütt tapintható Árpád-kor érintkezik a barokkal, Széchenyi és Wesselényi világával s a hatalmas, októberben még tejpáras, november végén kristályosan kék tóval. És persze Pécs! A fekvése, a Tettye, páratlan hazai értékei az ókeresztény sírkamráktól a középkori, többször átépített bazilikán át a Csontváry-oeuvre-t bemutató tárlatig. S nem messze ott van a csodálatos Orffú, a villányi borvidék, a kövesdi pincesor.

Képzélgéseimnek rendre egy kellemetlen dolog vet véget: ha valamelyik vágyott, csupán az emlékeimben élő „kultúrközpontba” utazom. Februárban a nyomasztóan kihalt Sopronban, májusban a zajos Veszprémbe, most pedig Pécsért jártam. Hogy mit láttam még az imént felsoroltakon túl az öt templom városában? Kibelezett házakat, lebontott épületek helyén parkolót az óvárosban, új, oda nem illő, hivalkodó villákat a Tettyén. Nem csak a saját szememnek hittem: hanyatlásról panaszkodik jóformán mindenki, akivel beszéltem. A repülőtér csöndes, az ipari park üres, munka nincs, az emberek Szekszárdra és egy közeli faluba, Szederkénybe járnak dolgozni.

Tekintetem összeakad a fáradt, semmibe néző polgármesterével. Mit is mondhatnék mindezek után? Sikeres érettségit kívánok, jobb momentán nekem sem jut az eszembe...